

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΑΣΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΦΥΣΙΚΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ
ΤΟΜΕΑΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΦΥΣΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΔΑΣΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ

<http://aeiforia.for.auth.gr>

«Η βιωσιμότητα των φορέων διαχείρισης
των περιοχών Φύση 2000»

από τον Νικ. Ι. Στάμου,
Καθηγητή Α.Π.Θ.

Εισήγηση προς την Επιτροπή
Φύση 2000

Θεσσαλονίκη
12 Φεβρουαρίου 2003

Η βιωσιμότητα των φορέων διαχείρισης

Νικ. Ι. Στάμου

Καθηγητής

Τομέας Σχεδιασμού και Ανάπτυξης Φυσικών Πόρων

Τμήμα Δασολογίας και Φυσικού Περιβάλλοντος Α.Π.Θ.

Ορισμοί

Βιωσιμότητα ενός φορέα διαχείρισης μιας περιοχής Φύση 2000 είναι η ικανότητα αυτού να λειτουργεί αποτελεσματικά και οικονομικά σε σχέση με την επίτευξη του σκοπού της σύστασής του, για όσο χρονικό διαρκεί και ισχύει ο χαρακτηρισμός της περιοχής ως περιοχής Φύση 2000.

Ως **αποτελεσματικότητα** του φορέα διαχείρισης εννοούμε τον βαθμό επίτευξης των στόχων, αυτών που του έχουν προκαθορισθεί και αυτών που ο ίδιος, στα πλαίσια της οργάνωσης της διαχείρισης της περιοχής, εκάστοτε θέτει («γενικό στόχο, ειδικούς επί μέρους στόχους», «μακροπρόθεσμους, μεσοπρόθεσμους, βραχυπρόθεσμους στόχους», στους οποίους αυτός αναλύεται και δια της επίτευξης των οποίων και αυτός βαθμιαία επιτυγχάνεται). Όταν το εκάστοτε παραγόμενο από τον φορέα διαχείρισης αποτέλεσμα έχει αξία μεγαλύτερη από την αξία των μέσων που διατίθενται για την παραγωγή του, όταν δηλαδή ο φορέας δημιουργεί πλεόνασμα, τότε **λειτουργεί οικονομικά** και ουσιαστικά έχει αυτός επιτύχει συνθήκες λειτουργίας που τείνουν να διασφαλίσουν την βιωσιμότητά του. Στην αντίθετη περίπτωση λειτουργεί αυτός αντιοικονομικά, γεγονός το οποίο υποσκάπτει την εν λόγω βιωσιμότητα.. Η **οικονομικότητα** στη λειτουργία του φορέα διαχείρισης υπηρετείται με την κατά τρόπο φειδωλό χρησιμοποίηση και ανάλωση των διατιθέμενων μέσων ή με άλλα λόγια με την επιδίωξη – επίτευξη του μεγαλύτερου δυνατού αποτελέσματος με τα συγκεκριμένα διατιθέμενα κάθε φορά μέσα. Η *οικονομικά αποδοτική λειτουργία του φορέα διαχείρισης τείνει μεν να διασφαλίσει, αλλά δεν διασφαλίζει από μόνη της την βιωσιμότητα αυτού.*

Το πιο πάνω σκεπτικό:

- αφ' ενός θέτει το θέμα του εντοπισμού και του κατάλληλου (σε γενικό επίπεδο και σε επίπεδο συγκεκριμένου φορέα διαχείρισης) χειρισμού των παραγόντων, από τους οποίους εξαρτάται η βιωσιμότητα του φορέα διαχείρισης και
- αφ' ετέρου θέτει την Επιτροπή Φύση 2000 προς των θεμάτων, που αυτή έχει να αντιμετωπίσει, στα πλαίσια του συντονισμού και κυρίως της εποπτείας και του ελέγχου των φορέων διαχείρισης, και συνεπώς και του ή των τρόπων της αξιολόγησης της λειτουργίας (και του αποτελέσματος της λειτουργίας) τους.

Οι φορείς διαχείρισης των περιοχών Φύση 2000 ελπίζεται στη χώρα μας να αποτελέσουν θεσμό, ο οποίος, πέρα από τον συγκεκριμένο και δεδομένο εκ των προτέρων στόχο «διασφάλιση της διατήρησης της βιοποικιλότητας και της ανάδειξης των περιοχών Φύση 2000», μπορούν να στηρίξουν ευρύτερα την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος. Οι περιοχές Φύση 2000 είναι καθαρά φυσικές περιοχές (με μικρότερη ή μεγαλύτερη παρέμβαση του ανθρώπου) και συνεπώς αποτελούν αυτές τμήμα του φυσικού περιβάλλοντος μιας ευρύτερης περιοχής και των εντός και περί αυτή σε μικρή και μεγάλη ακτίνα τοπικών και ευρύτερων ανθρώπινων κοινωνιών και τελικά της ανθρώπινης κοινωνίας του πλανήτη. Στην περίπτωση του (δύσκολου αλλά ενδεχόμενου στο μέλλον) αποχαρακτηρισμού μιας περιοχής από περιοχή Φύση 2000, οι επί μέρους φορείς από τους οποίους ο φορέας διαχείρισης μέχρι τη στιγμή του αποχαρακτηρισμού έχει συγκροτηθεί («**συστατικοί φορείς**»), τα πρόσωπα τα οποία έχουν κατά περιόδους στελεχώσει τα διοικητικά του συμβούλια, καθώς και τα στελέχη τα οποία απασχολήθηκαν κατά οποιοδήποτε τρόπο σε αυτόν αποτελούν (ταυτόχρονα από το ξεκίνημα της λειτουργίας του φορέα διαχείρισης) ένα εν δυνάμει σύνολο φορέων και ανθρώπων, φίλων της φυσικής αυτής περιοχής και του φυσικού περιβάλλοντος ("lobby"). Συνεπώς, αν όχι απαραίτητα οι συστατικοί φορείς που συγκροτούν τον φορέα διαχείρισης, τουλάχιστον τα πρόσωπα που απαρτίζουν το διοικητικό του συμβούλιο και αυτά στα οποία ανατίθενται εργασίες του φορέα με οποιαδήποτε μορφή, πέρα από τα επί μέρους χαρακτηριστικά τους που (που πρέπει να) αντιστοιχούν στο προφίλ των απαιτήσεων των θέσεων – συμπλόκων εργασιών στις οποίες καθένα από αυτά καλείται να προσφέρει τις υπηρεσίες του, είναι απαραίτητο να χαρακτηρίζονται επί πλέον είτε από φιλοπεριβαλλοντική δράση και εμπειρία είτε από αισθήματα φιλικά προς το περιβάλλον. Τα αισθήματα αυτά είναι απαραίτητο να καταβάλλεται από το διοικητικό συμβούλιο προσπάθεια, ώστε

συνεχώς να ενισχύονται - αναβαθμίζονται. Από αυτή την οπτική θεώρηση, ο φορέας διαχείρισης μιας περιοχής Φύση 2000 πρέπει να απαρτίζεται από συστατικούς φορείς και να στελεχώνεται από πρόσωπα που λειτουργούν διηλεκώς, αειφορικά, σε σχέση με την προστασία του περιβάλλοντος. Με αυτή την έννοια, η ίδρυση – σύσταση και λειτουργία ενός φορέα διαχείρισης μιας περιοχής Φύση 2000 εμπεριέχει μέσα της και την **αειφορική βιωσιμότητα** αυτού.

Η βιωσιμότητα και οι παράγοντες που την καθορίζουν

Οι φορείς διαχείρισης των περιοχών Φύση 2000 άρχισαν να συνιστώνται στο τέλος του έτους 2002, δηλαδή μετά παρέλευση μιας 10ετίας από την έκδοση της οδηγίας 92/43 της ΕΕ και από τη δημιουργία του πρώτου καταλόγου των περιοχών Φύση 2000. Εν τω μεταξύ τέθηκε σε εφαρμογή ο Ν. 1650 και τα προγράμματα LIFE του ΥΠΕΧΩΔΕ. Η τμηματική αυτή κατά στάδια, με την μεσολάβηση όμως σημαντικού αριθμού ετών από στάδιο σε στάδιο, υλοποίηση των προβλέψεων της οδηγίας 92/43, με την παράλληλη απουσία μιας συστηματικής ενημέρωσης των τοπικών κοινωνιών, δημιούργησε σ' αυτές και ειδικότερα για την αξιοποίηση των περιουσιών τους και για την οικονομία της περιοχής ένα ανάμεικτο κλίμα φόβου και προσδοκιών από την ύπαρξη και λειτουργία των εν λόγω περιοχών. Η ανακοίνωση της σύστασης των πρώτων 25 φορέων με την παράλληλη πληροφόρηση για χρηματοδότηση αυτών δημιούργησε νέες, ίσως όχι προς την σωστή κατεύθυνση, προσδοκίες για τις εν λόγω κοινωνίες .

Η βιωσιμότητα των φορέων διαχείρισης θα εξαρτηθεί από το πόσο θα αρθούν οι εν λόγω φόβοι των τοπικών κοινωνιών και από το πόσο οι προσδοκίες θα ικανοποιηθούν, προσανατολιζόμενες μέσω της κατάλληλης και συστηματικής πληροφόρησης και της προγραμματισμένης συστηματικής δράσης προς την σωστή κατεύθυνση. *Η συστηματική αυτή πληροφόρηση των τοπικών κοινωνιών και η συστηματική δράση των φορέων διαχείρισης αποτελούν παράγοντες, που επηρεάζουν ουσιαστικά την συνέχιση της ύπαρξης και λειτουργίας της περιοχής Φύση 2000, καθώς και την δυνατότητα ανταπόκρισής της προς τον σκοπό για τον οποίο η περιοχή θεσμοθετήθηκε ως τέτοια. Από την άποψη αυτή η συστηματική πληροφόρηση και προγραμματισμένη και συστηματική δράση των φορέων διαχείρισης ενδιαφέρουν άμεσα την Επιτροπή Φύση 2000 τόσο από την άποψη της δικής της δράσης όσο και από την άποψη βιωσιμότητας των φορέων διαχείρισης.* Είναι φανερό ότι μια έστω και

προσωρινή, λόγω απουσίας πληροφόρησης, αντιπαλότητα ενός φορέα διαχείρισης με την τοπική κοινωνία θα μπορούσε να οδηγήσει σε πολύ δυσμενείς συνέπειες για την περιοχή Φύση 2000, στην απροθυμία ή στην με πολύ κόπο συγκατάθεση συμμετοχής ατόμων της τοπικής κοινωνίας στην στήριξη της περιοχής και του έργου του φορέα διαχείρισης ή στην πλήρη παράλυση του τελευταίου.

Ο φορέας διαχείρισης αποτελεί (επί του παρόντος τουλάχιστον) ένα άτυπο οργανωτικά σύστημα, το οποίο:

- με την συγκεκριμένη συγκρότησή του από επί μέρους φορείς («συστατικοί φορείς»),
- με την συγκεκριμένη πρώτη στελέχωση από τους εκπροσώπους των συστατικών του φορέων («Διοικητικό συμβούλιο») και
- ανάλογα με την χρηματοδότηση που θα εξασφαλιστεί
- καλείται να οργανωθεί σε συγκεκριμένη αλλά μη δεδομένη εκ των προτέρων δομή και
- να στελεχωθεί με επί πλέον στελέχη έτσι, ώστε
- να υπηρετήσει αποτελεσματικά τον δεδομένο εκ των προτέρων στόχο, που είναι «η διατήρηση της βιοποικιλότητας» της περιοχής Φύση 2000 (ή των περιοχών) της οποίας (ή των οποίων) η διαχείριση του ανατίθεται.

Πέντε είναι οι βασικοί παράγοντες που θα καθορίσουν την βιωσιμότητα του φορέα διαχείρισης:

- 1. η λειτουργικότητα (όπως αυτή σε συγκεκριμένο βαθμό διαμορφώνεται από τους συστατικούς φορείς που το απαρτίζουν)*
- 2. το οργανωτικό του σχήμα και η μέσα σ' αυτό κατανομή ρόλων και αρμοδιοτήτων*
- 3. η διασφάλιση ή μη επαρκούς και συνεχούς χρηματοδότησης της λειτουργίας του*
- 4. το αποτέλεσμα της λειτουργίας του στην διατήρηση της βιοποικιλότητας και στην ανάδειξη της περιοχής Φύση 2000 (ο εκ των προτέρων δεδομένος σκοπός της ίδρυσης και λειτουργίας της περιοχής και του φορέα διαχείρισης)*
- 5. ο αντίκτυπος του αποτελέσματος στην τοπική και στην ευρύτερη της περιοχής Φύση 2000 κοινωνία και στα όργανα και τις κοινωνίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης*

Η λειτουργικότητα του φορέα

Ο φορέας διαχείρισης αυτός καθαυτός πρέπει να είναι λειτουργικός, ως ελάχιστη προϋπόθεση της δυνατότητας παραγωγής αποτελέσματος.

Η λειτουργικότητα του φορέα διαχείρισης εξαρτάται, και επηρεάζεται αρνητικά ή θετικά,

- από τη σύνθεσή του από τους επί μέρους φορείς («συστατικούς φορείς»),
- από τα χαρακτηριστικά των εκπροσώπων των συστατικών φορέων,
- από τα χαρακτηριστικά των στελεχών που θα στελεχώσουν τον φορέα διαχείρισης και
- από τα χαρακτηριστικά του προέδρου του διοικητικού συμβουλίου του φορέα.

Η σύνθεση του φορέα διαχείρισης από τους συστατικούς του επί μέρους φορείς επηρεάζει σημαντικά την λειτουργικότητα και εξ αυτού και την βιωσιμότητά του. Η λειτουργικότητα αυτή επηρεάζεται και εξαρτάται σε σημαντικό βαθμό από την υφιστάμενη μικρή ή μεγάλη φιλοπεριβαλλοντική εμπειρία και δράση των φορέων αυτών. Επηρεάζεται η λειτουργικότητα παραπέρα από τα ατομικά χαρακτηριστικά των εκπροσώπων τους και από τα χαρακτηριστικά (ατομικά και σε σχέση με το προφίλ των θέσεων – συμπλόκων εργασίας) των στελεχών που θα τον στελεχώσουν. Σύνθεση από επί μέρους φορείς, που, μέσω των εκπροσώπων τους στο διοικητικό συμβούλιο του φορέα, εκφράζουν απόψεις και συμπεριφορές ενδεχομένως αντίθετες απέναντι στην περιοχή Φύση 2000 και τον βασικό σκοπό της θεσμοθέτησής της, υποσκάπτουν αυτόματα την λειτουργικότητα και στη συνέχεια τη βιωσιμότητα του φορέα διαχείρισης. Το ίδιο συμβαίνει, εάν οι φορείς αυτοί καλλιεργούν ή υποθάλπουν στις τοπικές κοινωνίες προσδοκίες ή φόβους μη συμβατούς με του σκοπούς και τις δυνατότητες της περιοχής Φύση 2000. Η απουσία από τους εκπροσώπους των συστατικών φορέων ατομικών χαρακτηριστικών, όπως:

- η αποδεδειγμένη περιβαλλοντική τους δράση ή τα φιλικά προς το περιβάλλον αισθήματα,
- η πίστη, ότι η βιοποικιλότητα και η διατήρησή της είναι στοιχείο μέγιστης σημασίας

- η πίστη ότι η περιοχή Φύση 2000 και η εμπλεκόμενη σ' αυτή βιοποικιλότητα, υπό κατάλληλες συνθήκες χειρισμού, αποτελούν αειφορικό κεφάλαιο ανάδειξης και ανάπτυξης της ευρύτερης περιοχής,
- η ικανότητα έγκαιρης διάγνωσης και η γνώση των αναπτυσσόμενων στις τοπικές κοινωνίες σχετικών με την περιοχή Φύση 2000 αρνητικών ή θετικών διεργασιών,
- η απουσία ικανότητας για λειτουργία σε ομάδα

δημιουργούν αρνητικές προϋποθέσεις για την λειτουργία του φορέα διαχείρισης και διακυβεύουν παραπέρα για την βιωσιμότητά του.

Το πρόσωπο του προέδρου του διοικητικού συμβουλίου του φορέα διαχείρισης, πέρα από το να διαθέτει τα πιο πάνω χαρακτηριστικά σε βαθμό υπέρτερο από τους εκπροσώπους των συστατικών φορέων, είναι ανάγκη να διαθέτει επί πλέον συντονιστικές ικανότητες, διορατικότητα και ικανότητα σύνθεσης.

Όλα τα πιο πάνω θέτουν ευθέως την ποιότητα των ανθρώπινων πόρων συσχετισμένη με τους τύπους των εργασιών και δραστηριοτήτων που θα έχουν αυτοί να εκπληρώσουν στα πλαίσια των στόχων του φορέα διαχείρισης.

Τα πιο πάνω στοιχεία είναι ιδιαίτερα σημαντικά και μπορούν να αποδειχθούν κρίσιμα ιδιαίτερα στις πρώτες φάσεις και περιόδους της λειτουργίας των φορέων διαχείρισης και της συστηματικής προγραμματισμένης ενασχόλησής τους με τις περιοχές Φύση 2000.

Το οργανωτικό σχήμα

Ο φορέας διαχείρισης, με την συγκεκριμένη αρχική σύνθεσή του από τους εκπροσώπους των συστατικών του φορέων και την ανάλογα με την χρηματοδότηση στελέχωσή του, έχει να επιτελέσει ένα σύνολο διαδικασιών και δραστηριοτήτων που:

- ξεκινάνε από τις διαδικασίες του σχεδιασμού της υλοποίησης των σχεδίων διαχείρισης,
- συμπληρώνονται από τις διαδικασίες σχεδιασμού παράλληλων μη συμπεριλαμβανομένων στα σχέδια διαχείρισης δραστηριοτήτων (π.χ.

παραγωγή και διάχυση υλικού ενημέρωσης, ανάπτυξη σχέσεων με την τοπική κοινωνία κλπ) και

- φθάνουν μέχρι και τη διαδικασία της υλοποίησης των σχεδίων και προγραμμάτων και του ελέγχου των αποτελεσμάτων της υλοποίησης των εν λόγω σχεδίων και προγραμμάτων.

Οι εν λόγω δραστηριότητες αφορούν ή/και υλοποιούνται κατά κύριο λόγο σε σημεία ή επιφάνειες ενός εκτεταμένου γεωγραφικά χώρου, ο οποίος επί πλέον θα πρέπει να προστατεύεται και συνεπώς να επιτηρείται - φυλάσσεται.

Είναι πολύ πιθανό, με τα σημερινά δεδομένα σύστασης, χρηματοδότησης και συνεπώς και δυνατοτήτων στελέχωσης των φορέων διαχείρισης, να μη καταφέρουν τελικά αυτοί να ανταποκριθούν στον σκοπό της ίδρυσής τους. Και αν στο παρελθόν, σε μια μακρά περίοδο, σημειώθηκε μείωση της βιοποικιλότητας θα είναι «η εσχάτη πλάνη χείρων της πρώτης» αν συμβεί, να συνεχιστεί η εν λόγω μείωση κάτω και από τη διαχείριση των περιοχών Φύση 2000 από τους φορείς διαχείρισης, και ενώ παράλληλα θα έχουν διατεθεί σημαντικοί και ούτως ή άλλως μη πλεονάζοντες οικονομικοί πόροι..

Για να ανταποκριθούν, συνεπώς, οι φορείς στις υποχρεώσεις και στον σκοπό της ίδρυσής τους, πρέπει να διαθέτουν ένα κατάλληλο και ευέλικτο οργανωτικό σχήμα, με κατάλληλη κατανομή ρόλων και αρμοδιοτήτων στα στελέχη τους και με δυνατότητα μέτρησης και ελέγχου της αποδοτικότητας αυτών. Ποιο είναι το κατάλληλο αυτό οργανωτικό σχήμα για ένα φορέα διαχείρισης μιας περιοχής Φύση 2000 και αν ο τύπος του εξαρτάται ή όχι από τα ειδικά χαρακτηριστικά της περιοχής Φύση 2000 δεν είναι του παρόντος - ξεφεύγει από τον σκοπό του παρόντος κειμένου. Αποτελεί όμως ένα από τα σημεία για τα οποία στο άμεσο μέλλον θα πρέπει να προβληματιστούν τόσο οι φορείς διαχείρισης όσο και η Επιτροπή Φύση 2000.

Τα ανωτέρω θέτουν για την Επιτροπή Φύση 2000 δύο επί πλέον θέματα στα πλαίσια των αρμοδιοτήτων της:

- τον τρόπο μέτρησης του αποτελέσματος της δράσης των φορέων διαχείρισης
- την διαμόρφωση κατευθυντηρίων γραμμών αναζήτησης δυνατοτήτων διεύρυνσης της δυναμικότητας των φορέων διαχείρισης, μέσω της υποχρέωσής

τους για συνεργασία με άλλους αρμόδιους, λόγω της υφιστάμενης σήμερα νομοθεσίας, φορείς.

- την κατηγοριοποίηση των εργασιών που πρόκειται να υλοποιηθούν εντός της περιοχής Φύση 2000 και την ενδεχόμενη εξαίρεση ορισμένων από αυτές από τις αρμοδιότητες – υποχρεώσεις του φορέα διαχείρισης και την ενσωμάτωσή τους αποκλειστικά σε υφιστάμενους φορείς στην περιοχή
- την αναζήτηση από την Επιτροπή Φύση 2000 κυρίως, αλλά και από τους φορείς διαχείρισης, των κατάλληλων σχημάτων συνεργασίας και ρόλων των φορέων διαχείρισης και των λοιπών θεσμικά εμπλεκόμενων με την περιοχή Φύση 2000 φορέων

Η διασφάλιση της συνεχούς χρηματοδότησης της λειτουργίας του

Οι περιοχές του δικτύου Φύση 2000 αποτελούν ένα μόνιμο δίκτυο διατήρησης και ανάδειξης της βιοποικιλότητας ως παράγοντα της συνέχισης της ζωής και της ποιότητας ζωής στον πλανήτη. Παρά τις μικρές μεταβολές του δικτύου αυτού, που σε κάθε χώρα μπορεί να προκύψουν με τους ενδεχόμενους (δύσκολους) αποχαρακτηρισμούς κάποιων από τις περιοχές, είναι προφανές ότι το δίκτυο τούτο χαρακτηρίζεται από μονιμότητα και διάρκεια. Η διάρκεια αυτή, στο βάθος του χρόνου προδιαγράφει ευνοϊκές αλλά και δυσμενείς περιόδους στην χρηματοδότηση της λειτουργίας του δικτύου και των φορέων διαχείρισής του.

Οι πηγές χρηματοδότησης της λειτουργίας του δικτύου και των φορέων διαχείρισης μπορούν να διακριθούν σε δύο ομάδες:

- πηγές δημόσιας δαπάνης
- πηγές μη δημόσιας δαπάνης

Στην πρώτη ομάδα περιλαμβάνονται οι δημόσιοι φορείς (εθνικοί και υπερεθνικοί-ευρωπαϊκοί), ενώ στη δεύτερη οι ιδιωτικές πηγές.

Μία άλλη διάκριση των πηγών είναι αυτή σε εγχώριες και μη εγχώριες πηγές.

Οι διακυμάνσεις στην οικονομική ανάπτυξη δημιουργούν αντίστοιχες διακυμάνσεις στη χρηματοδότηση τόσο από δημόσιες όσο και από ιδιωτικές πηγές. Ειδικά στις

περιόδους οικονομικής ύφεσης ή στις περιόδους περιορισμού των κρατικών δαπανών, οι περικοπές στη χρηματοδότηση περιβαλλοντικών δραστηριοτήτων είναι τις περισσότερες φορές από τις πιο σημαντικές, παρά το ότι τούτο δεν θάπρεπε να συμβαίνει, λόγω της μη αναστρεψιμότητας πολλών από τις καταστάσεις που συχνά δημιουργούνται από αυτό τον λόγο στο φυσικό περιβάλλον. Οι δε φορείς διαχείρισης θα υφίστανται έντονα τις δυσμενείς επιπτώσεις των εν λόγω περιόδων οικονομικής ύφεσης στις χρηματοδοτήσής τους. Πέρα από αυτό, οι οικονομικοί πόροι ουδέποτε επαρκούν για την κάλυψη όλων των αναγκών και συνεπώς υπάρχει πάντοτε μια περίσχεψη αν όχι δυστοκία στις σχετικές αποφάσεις χρηματοδότησης, πράγμα το οποίο οδηγεί ευθέως και στο θέμα της σωστής και την πλέον αποδοτικής αξιοποίησης των πόρων από τους φορείς διαχείρισης. Συνεπώς οι φορείς διαχείρισης οφείλουν να αυξάνουν συνεχώς την ανταγωνιστικότητά τους στην διεκδίκηση των ελλειμματικών πάντοτε πόρων και τούτο μπορεί να γίνεται μόνο μέσα από την διαρκή αναβάθμιση της ποιότητας και της ποσότητας του παραγόμενου από αυτούς έργου, δεδομένης φυσικά της διαφάνειας στην διαχείριση και την αξιοποίηση των πόρων.

Η αναζήτηση και εξασφάλιση χρηματοδότησης από όλες τις πιο πάνω πηγές εξαρτάται από τους στόχους και την φάση – εξέλιξης στην οποία βρίσκεται ο κάθε φορέας χρηματοδότησης. Επειδή η προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, γενικά, και η διατήρηση της βιοποικιλότητας, ειδικότερα, είναι θέμα τόσο της πολιτείας όσο και του πολίτη, θεωρητικά σε κάθε φάση της εξέλιξης ανάπτυξης, ο κάθε φορέας διαχείρισης θα μπορούσε να προσφεύγει τόσο στις δημόσιες όσο και στις μη δημόσιες (εγχώριες και μη) πηγές χρηματοδότησης. Όμως, λόγω της φύσης του σκοπού και της δράσης των φορέων διαχείρισης και της φύσης του αγαθού της βιοποικιλότητας (κοινωνικού κατ' εξοχήν αγαθού μη αισθητά απτού από τον πολίτη), είναι φανερό ότι ο πυρήνας της χρηματοδότησης των φορέων διαχείρισης είναι απαραίτητο να είναι δημόσιου χαρακτήρα. Οι πάντοτε όμως περιορισμένα διαθέσιμοι δημόσιοι πόροι και το εκτεταμένο χωρικά και πολυποίκιλο στη φύση του και στις απαιτήσεις ποιότητας προς παραγωγή έργου, δεν επιτρέπουν την ανάπτυξη των φορέων διαχείρισης σε μηχανισμούς ευθύνης και εκτέλεσης του συνόλου του έργου αυτού, ακόμη και αν τούτο ήταν δυνατό από την υφιστάμενη νομοθεσία. *Εξ άλλου, πολλές από τις δράσεις και τα επί μέρους έργα απαιτούν διοικητικούς μηχανισμούς που προκαλούν σημαντικές πάγιες δαπάνες. Έτσι, προκύπτει:*

- από τη μια πλευρά το πρόβλημα της ετήσιας εξασφάλισης πόρων, από τις οποίους μικρό μόνο ποσοστό π.χ. όχι μεγαλύτερο του 15 % θα προορίζονται για την κάλυψη ανελαστικών πάγιων δαπανών και
- από την άλλη αυτό της διεύρυνσης της δυναμικότητας παραγωγής έργου,

προκειμένου αυτό να υλοποιείται στο σύνολό του, χωρίς να απαιτούνται μεγάλες πάγιες δαπάνες από τον φορέα διαχείρισης. Και τα δύο αυτά στοιχεία επιβάλλουν την ενσωμάτωση των δραστηριοτήτων των φορέων διαχείρισης και αυτών των κρατικών συνυπεύθυνων φορέων στην υλοποίηση του έργου της διαχείρισης και της επίτευξης του σκοπού της διατήρησης της βιοποικιλότητας και της ανάδειξης των περιοχών Φύση 2000.

Όλοι οι φορείς διαχείρισης στην χώρα μας, με εξαίρεση αυτόν της Ζακύνθου, βρίσκονται ακόμη στο μηδέν της εκκίνησης. Γίνεται φανερό λοιπόν, ότι στη φάση της έναρξης της λειτουργίας και της εισόδου των φορέων διαχείρισης στο προσκήνιο της κοινωνίας και για τα πρώτα 2- 3 χρόνια λειτουργίας τους, μένει κατ' αρχήν να πείσουν, πριν αποταθούν σε πηγές χρηματοδότησης εκτός του δημόσιου τομέα. Στην εν συνεχεία φάση της ανάπτυξης μπορούν, με ένα συγκεκριμένο 5ετές πρόγραμμα ενεργειών, συνεργασιών και δράσης, να δημιουργήσουν συνθήκες μείωσης της δημόσιας δαπάνης και αντικατάστασής της με ιδιωτική δαπάνη. Σε κάθε περίπτωση, η κάλυψη των δαπανών του κάθε φορέα από ιδιωτικές πηγές δεν επιτρέπεται να υπερβαίνει το 50 %.

Τούτο αποτελεί ένα ακόμη στοιχείο, που επιβάλλει τον (με βάση τις προβλέψεις της ΕΠΜ και των συμπληρωματικών ενεργειών και δραστηριοτήτων που επιβάλλει ο στόχος της προστασίας της βιοποικιλότητας και της ανάδειξης της κάθε περιοχής Φύση 2000) 5ετή χρονικό προγραμματισμό της δράσης του φορέα διαχείρισης, με τις επιβαλλόμενες ενδιάμεσες αναθεωρήσεις - προσαρμογές . Οι προσπάθειες για διεύρυνση της οικονομικής βάσης των φορέων διαχείρισης από δημόσιου και μη δημόσιου χαρακτήρα πηγές γίνονται περισσότερο αποτελεσματικές, εάν αυτές στηρίζονται στην προοπτική υλοποίησης προγράμματος διατήρησης της βιοποικιλότητας αλλά και ανάδειξης των περιοχών Φύση 2000.

Θα πρέπει εδώ να τονισθεί ιδιαίτερα, ότι ενώ η διασφάλιση της χρηματοδότησης είναι σημαντικός παράγοντας για την επίτευξη της βιωσιμότητας του φορέα διαχείρισης, η απουσία διαφάνειας και χρηστής διαχείρισης των πόρων υποσκάπτει την εν λόγω βιωσιμότητα..

Οι μορφές χρηματοδότησης μπορούν να είναι:

- άμεσες:

- με την έννοια της δημόσιας οικονομικής επιχορήγησης της λειτουργίας του φορέα διαχείρισης ή με τη στήριξή του μέσω της διάθεσης σ' αυτόν στελεχειακού δυναμικού
- με την χρηματοδότηση επί μέρους προγραμμάτων έργων και δράσεων αυτού με δημόσια δαπάνη.

Τόσο η πρώτη όσο και η δεύτερη δυνατότητα άμεσης δημόσια επιχορήγησης είναι δυνατή και πρόσφορη από ευρωπαϊκές και από εγχώριες αλλά και από άλλες διεθνείς πηγές (σε φθίνουσα σειρά σημαντικότητας). Η δεύτερη δυνατότητα (χρηματοδότηση προγραμμάτων έργων και δράσεων) διαφαίνεται στο μέλλον πολύ σημαντική μέσα στην ΕΕ, εάν ο φορέας διαχείρισης δραστηριοποιηθεί προς την κατεύθυνση σύνταξης κοινών προγραμμάτων με τις Περιφέρειες και την απ' ευθείας υποβολή τους στην ΕΕ για χρηματοδότηση.

- με την έννοια της ιδιωτικής: οικονομικής επιχορήγησης ή της στήριξης μέσω της διάθεσης στον φορέα στελεχειακού δυναμικού, ή της χρηματοδότησης επί μέρους προγραμμάτων έργων και δράσεων, βάσει όμως συγκεκριμένων εκ των προτέρων καθορισμένων κριτηρίων, που δεν θα επιτρέπουν α) την δημιουργία εμφανών ή αφανών σχέσεων εξάρτησης του φορέα διαχείρισης από τον χορηγό και β) την παρείσφρηση στον φορέα διαχείρισης κερδοσκοπικών στοιχείων.
- με την έννοια της καταβολής τέλους χρήσης ή επίσκεψης της περιοχής Φύση 2000. Η μορφή αυτή είναι δυνατή και μπορεί να αφορά όλους τους εκτός της τοπικής κοινωνίας χρήστες ή επισκέπτες της περιοχής.

- Έμμεσες: με την έννοια:

- Φορολογίας ερευνητικών, οικονομικών και άλλων δραστηριοτήτων που αναπτύσσονται στην περιοχή λόγω της λειτουργίας της περιοχής Φύση 2000 και οι οποίες εμφανώς ή αφανώς προέρχονται από φυσικά ή νομικά πρόσωπα εκτός της τοπικής κοινωνίας. Αλλιώς, κάτι τέτοιο θα υπέσκαπτε μεσομακροπρόθεσμα την βιωσιμότητα του φορέα διαχείρισης.

Με πρωτοβουλία της Επιτροπής Φύση 2000 κρίνεται ως απαραίτητο:

- για όλες τις ιδιωτικού χαρακτήρα μορφές χρηματοδότησης να αναπτυχθεί και να δημοσιοποιηθεί το συγκεκριμένο όπως πιο πάνω σύστημα κριτηρίων,
- για τα τέλη χρήσης ή επίσκεψης, πριν τη εφαρμογή τους στα πλαίσια της υφιστάμενης νομοθεσίας,
  - α. να διερευνηθούν και αξιολογηθούν τα πλεονεκτήματα και μειονεκτήματά τους, μεταξύ των οποίων και οι συνέπειες στην τοπική κοινωνία
  - β. να καθορισθεί η μεθοδολογία προσδιορισμού του ύψους αυτών
  - γ. να εφαρμοσθεί δοκιμαστικά σε αντιπροσωπευτικές περιοχές
  - δ. να αξιολογηθούν οι περιοχές Φύση 2000 από την άποψη της εφαρμοσιμότητας του τέλους
  - ε. να συνταχθεί συγκεκριμένο πρόγραμμα και χρονοδιάγραμμα εφαρμογής σε όσες περιοχές Φύση 2000 προσφέρονται προς τούτο.

Το αποτέλεσμα της λειτουργίας στην διατήρηση της βιοποικιλότητας και στην ανάδειξη της περιοχής Φύση 2000

Όπως ήδη αναφέρθηκε, η διατήρηση της βιοποικιλότητας και η ανάδειξη των περιοχών Φύση 2000 είναι εκ των προτέρων δεδομένος σκοπός της διαχείρισης της περιοχής και της ίδρυσης και λειτουργίας των φορέων διαχείρισης. Το αποτέλεσμα της λειτουργίας του φορέα διαχείρισης θα αξιολογείται (και πρέπει να αξιολογείται) κατά περιόδους ως προς τον βαθμό επίτευξης του εν λόγω σκοπού. Η δυνατότητα μέτρησης συνεπώς του αποτελέσματος της λειτουργίας του φορέα διαχείρισης

- τόσο σε φυσικές μονάδες
- όσο και σε σχέση με τις διατεθείσες δαπάνες, αλλά και
- σε σχέση με τα προγραμματισθέντα στο στάδιο του σχεδιασμού προς επίτευξη αποτελέσματα

αποτελεί στοιχείο εκ των «ών ουκ άνευ», προκειμένου:

- όχι μόνο να μη βρεθούν οι φορείς διαχείρισης, αλλά και οι εποπτεύοντες αυτούς φορείς, εκ των υστέρων στο στόχαστρο της κοινωνίας (και των θιγόμενων ενδεχομένως αντιτιθέμενων συμφερόντων) για το ύψος και την ποιότητα του έργου τους αλλά κυρίως για
- να μη υποσκαφτεί η βιωσιμότητα των φορέων διαχείρισης και η σκόπιμη λειτουργία των περιοχών Φύση 2000 και για
- να ελέγχεται η αποδοτικότητα και η οικονομικότητα της λειτουργίας των φορέων διαχείρισης

Η δυνατότητα μέτρησης του εν λόγω αποτελέσματος καθορίζεται ως συνάρτηση τόσο των ειδικών χαρακτηριστικών της περιοχής και των επί μέρους στοιχείων που συνιστούν την βιοποικιλότητά της όσο και από άλλες γενικές μεταβλητές. Και το θέμα τούτο ενδιαφέρει άμεσα την Επιτροπή Φύση 2000, η οποία εντός εξαμήνου και σε κάθε περίπτωση πριν την έναρξης της χρηματοδότησης των φορέων διαχείρισης θα πρέπει να έχει καταλήξει σχετικά.

Ο αντίκτυπος του αποτελέσματος στην τοπική, στην ευρύτερη κοινωνία και στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Ο αντίκτυπος του έργου του φορέα διαχείρισης και η κοινωνική αναγνώριση ή η απόρριψή του από τις τοπικές κοινωνίες αποτελεί ουσιαστικό στοιχείο για την βιωσιμότητά του, έστω και αν στα πρώτα στάδια της λειτουργίας του καταφέρνει αυτός να λειτουργεί οιοσδήποτε ερήμην των τοπικών κοινωνιών. Η διατήρηση της λειτουργίας του φορέα πίσω από τα φώτα της δημοσιότητας, ίσως αρχικά να του δημιουργεί πεδίο δράσης ελεύθερο από τις πρώτες αντιδράσεις απέναντι στο «καινούργιο και το άγνωστο». Όπου όμως τούτο κρίνεται επιβεβλημένο να συμβεί για ένα χρονικό διάστημα, , πρέπει να συνδυάζεται με επιλεγμένες συγκεκριμένες παράλληλες δράσεις, οι οποίες στο τέλος του χρονικού αυτού διαστήματος θα οδηγούν στην αναγνώριση του έργου του φορέα από την τοπική κοινωνία. Και το έργο αυτό θα πρέπει να αποτιμάται από την τοπική κοινωνία ως σημαντικά μεγαλύτερο από τις όποιες μεμονωμένες μικρές ή μεγάλες δυσαρέσκειες ή ζημιές, τις οποίες αυτό συνεπαγόταν για άτομα ή μικρές ομάδες των τοπικών κοινωνιών κατά την επιτέλεσή του. Η αποτίμηση του έργου του φορέα από την τοπική κοινωνία, είτε

την επιδιώκει είτε όχι ο φορέας διαχείρισης, θα προκύψει αυτόματα σε κάποια στιγμή. Συνεπώς, η εν λόγω οπτική γωνία δεν πρέπει να είναι έξω από το πεδίο δράσης του φορέα. Τούτο σημαίνει, ότι η ανάλυση του σκοπού ίδρυσης και λειτουργίας του φορέα διαχείρισης στην συγκεκριμένη περιοχή σε επί μέρους στόχους κλιμακωμένους στον χρόνο, είναι απαραίτητο για την πρώτη χρονική περίοδο να περιλαμβάνει και τον επί μέρους στόχο της βαθμιαίας ένταξης και ενσωμάτωσης της τοπικής κοινωνίας στον γενικότερο σκοπό της λειτουργίας του. Είναι πασιφανές, ότι τούτο μπορεί να επιτευχθεί, με τη βοήθεια προγραμματισμένων συγκεκριμένων και εξειδικευμένων για την συγκεκριμένη περιοχή ενεργειών, των οποίων όμως το αποτέλεσμα μπορεί να αποδειχθεί πρόσκαιρο. Πολύ περισσότερο διαρκές, αειφορικό και πολλαπλής συμβολής αποτέλεσμα μπορεί να προκύψει κυρίως από την αναγνώριση και ένταξη, δίπλα στον σκοπό της διατήρησης της βιοποικιλότητας, και του σκοπού της ανάδειξης της περιοχής Φύση 2000, ως ισότιμου και παράλληλου σκοπού.

Μια τέτοια ένταξη, εξ άλλου,

- πέραν του ότι προϋδεάζει θετικά τις τοπικές κοινωνίες έναντι του φορέα διαχείρισης από την αρχή της λειτουργίας του
- πέραν του ότι αναδεικνύει την βιοποικιλότητα και την διατήρησή της ως μέσο της προβολής και ανάδειξης της περιοχής, με συνέπεια κάτι τέτοιο να λειτουργεί κατά ενδογενή τρόπο υποστηρικτικά προς τον δεδομένο σκοπό του φορέα (διατήρηση της βιοποικιλότητας),
- δημιουργεί επί πλέον και προϋποθέσεις αναζήτησης και εξεύρεσης μεγαλύτερης δυναμικότητας πηγών χρηματοδότησης του φορέα διαχείρισης, επί πλέον δηλαδή πηγών τόσο εντός όσο και εκτός της δημόσιας δαπάνης (ευρωπαϊκής και εθνικής).

Όσο πιο σύντομη είναι χρονική περίοδος, μέσα στην οποία θα επιτευχθεί η θετική αποτίμηση του έργου του φορέα από τις τοπικές κοινωνίες, τόσο ενωρίτερα δημιουργούνται οι προϋποθέσεις για εμφάνιση του φορέα με μεγαλύτερη δυναμικότητα μέσα σ' αυτές. Αν η περίοδος αυτή βραδύνει σημαντικά, δημιουργούνται, αναπτύσσονται ή και καλλιεργούνται, ενδεχομένως και εν αγνοία του φορέα διαχείρισης, δυσαρέσκεις απέναντί του, οι οποίες μπορεί να οδηγήσουν και σε μαζική αρνητική στάση και μαζικές αρνητικές συμπεριφορές απέναντι στην

υπόστασή του, στο έργο του, στην βιωσιμότητά του. Τούτο φυσικά δεν πρέπει να οδηγήσει σε γρήγορες – σπασμωδικές αρχικές κινήσεις και ενέργειες εντυπωσιασμού, που θα υποσκιάσουν την όλη προσπάθεια στη συνέχεια.

Η αναγνώριση του έργου από την ευρύτερη πέραν των τοπικών κοινωνία, επαυξάνει τις δυνατότητες του φυσικού περιβάλλοντος να λειτουργήσει και ως κεφάλαιο εναλλακτικών μορφών ανάπτυξης, ιδιαίτερα δε ανάπτυξης πολλών από τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού, αυτοτελώς ή συνδυασμένα.

Τέλος η αναγνώριση και ο θετικός αντίκτυπος του έργου στα αρμόδια όργανα και τις κοινωνίες της ΕΕ,

- πέραν των ευνοϊκών δυνατοτήτων που δημιουργεί για άντληση επί πλέον χρηματοδότησης από την ΕΕ στα πλαίσια ανταγωνιστικών προτάσεων προγραμμάτων δράσης,
- καλλιεργεί επί πλέον σε διεθνές επίπεδο την ανάδειξη και την μεγαλύτερη σχετικά επισκεψιμότητα της περιοχής και
- δημιουργεί για τα αρμόδια στην διαμόρφωση της πολιτικής χρηματοδότησης των περιοχών Φύση 2000 (και των φορέων διαχείρισης) όργανα της χώρας και της ΕΕ ευνοϊκές προϋπόθεσης για διαμόρφωση γενναίας και δυναμικής πολιτικής χρηματοδότησης.

Τα στοιχεία τούτα, όπως και αυτό της προηγούμενης παραγράφου λειτουργούν σημαντικά ενισχυτικά στην αποδοχή και αναγνώριση του ρόλου και του έργου του φορέα διαχείρισης από τις τοπικές κοινωνίες και δημιουργούν την τάση μια διαρκούς ανέλιξης και αναβάθμισης του ρόλου του, πράγμα που ισχυροποιεί την βιωσιμότητά του και των παραγόντων που επηρεάζουν θετικά την βιωσιμότητα.

Στα πλαίσια όλων των ανωτέρω, και πέραν αυτών, είναι προφανής η σημασία της από μέρους των φορέων διαχείρισης ανάπτυξης ενός συστήματος σχέσεων τόσο με την Επιτροπή Φύση 2000 όσο και με τους κοινωνικούς (τοπικούς και υπερτοπικούς) παράγοντες και όργανα, που μπορούν να επηρεάζουν θετικά ή αρνητικά το έργο τους και συνεπώς και την βιωσιμότητά τους. Τούτο προϋποθέτει υποχρεωτικά την συστηματική καταγραφή, ανάλυση και αξιολόγηση όλων αυτών

των κοινωνικών παραγόντων και οργάνων καθώς και των σχέσεων που είναι δυνατόν να αναπτυχθούν με αυτούς. Αλλιώς, ούτε η στήριξη από μέρους τους είναι δυνατό να μεγιστοποιηθεί, ούτε και οι αντιπαλότητες και οι συγκρούσεις να αποφευχθούν. Στα πλαίσια αυτά, μια συστηματοποίηση των αποδοτικών τρόπων και μεθόδων εργασίας των στελεχών του φορέα διαχείρισης μέσω επιμόρφωσης είναι απαραίτητη, όταν οι τρόποι αυτοί δεν είναι δεδομένοι.